

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

Костицький Михайло Васильович,
професор кафедри філософії права та
юридичної логіки Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, професор, академік
НАПрН України, член-кореспондент
НАПрН України, заслужений юрист
України

ІСТОРІЯ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ ПРОТИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

1. Українська мова - система знаків, інструмент спілкування, засіб нагромадження, збереження і передачі наступним поколінням суспільно-історичного досвіду української нації. Вона виконує комунікативну, сигніфікативну, експресивну і сугестивну функції.

Українська мова як державна закріплена у ст. 10 Конституції України і держава зобов'язана забезпечити всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України. 14 грудня 1999 р. Конституційний Суд України, розглянувши справу про застосування української мови, постановив, що українська мова як державна є обов'язковим засобом спілкування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших публічних сферах суспільного життя. В цьому рішенні також вказано, що мовою навчання в дошкільних, загальних середніх, професійно-технічних та вищих державних і комунальних навчальних закладах є українська мова. Поряд з державною мовою в таких закладах можуть використовуватись мови національних меншин.

Застосування положень ст. 10 Конституції України та вказаного рішення Конституційного Суду має місце в певних сферах:

- 1) сфері законодавства, нормотворення;
- 2) сфері діяльності виконавчої влади, державного управління;

3) сфері судової влади, здійснення судочинства і правосуддя;

4) сфері діяльності органів місцевого самоврядування;

5) сфері міжнародної діяльності України;

6) сфері суспільного, політичного, правового, етичного виховання і навчання;

7) сфері фінансової, бізнесової, господарської, торгівельної, промислової і аграрної діяльності;

8) сфері науки, культури, мистецтва, освіти та охорони здоров'я.

2. Боротьба проти української мови як скріплюючої основи української нації триває вже більше трьох століть. Після т.зв. Переяславської унії 1654 р. першою була репресована церковна мова українських храмів та знищена література духовного змісту, написана українською мовою. При Катерині II з 1763 р. у Києво-Могилянській академії мовою викладання замість української була російська. У 1863 р. розпорядженням міністра внутрішніх справ Російської імперії Валуєва "призупинено" видання релігійної та навчальної літератури українською мовою. Тоді вперше в цьому циркулярі стверджувалося, що "ніякої окремої малоросійської мови не було, немає і бути не може", а що це є та ж російська мова, тільки "зіпсована" поляками.

У 1876 р. цар Олександр III видав т.зв. Емський указ, який забороняв видавати літературу українською мовою, ввозити українські книги із-за кордону, ставити українські п'єси, проводити публічні читання українською мовою чи навіть друкувати тексти для нот цією мовою.

3. Кінець XIX ст. в Україні відзначався ростом національної свідомості та наростаючим прагненням українців до свободи і незалежності. Література українською мовою друкувалась у Галичині (тоді складовій частині Австро-Угорщини) та переправлялась на Україну. Провідні діячі українського руху періодично знаходили притулок від царських переслідувань теж у Галичині. Перша Світова війна та падіння царизму в Росії стимулювали початок визвольних змагань українців (1917-1922 рр.). Виникають незалежні українські держави УНР і ЗУНР, які у січні 1919 р. об'єднуються в єдину Українську державу. В конституційних і законодавчих актах Української держави українська мова проголошується

державною та робляться значні зусилля по її провадженню у всі сфери суспільного життя.

Однак, більшовицька Росія (як і монархісти з Білої армії) декілька разів окупувають Україну (грудень 1917 р., грудень 1918 р., січень 1919 р., грудень 1919 р., квітень 1920 р.) і вже з 1920 р. остаточно утверджуються в Україні. Більшовицька політика в Україні мімікріує: якщо під час першої окупації тільки в Києві було розстріляно кілька тисяч осіб (за те, що розмовляли українською мовою або були одягнуті в національну одягу), то в листопаді 1919 р.

VIII Всеросійська партконференція приймає резолюцію про українізацію радянського типу. На XII з'їзді РКП(б) у квітні 1923 р. затверджується лінія на “коренізацію”, тобто на розвиток національних мов і культур. В Україні ця лінія трактується як “українізація”. Українці дістають доступ до КП(б), органів влади, культури і науки.

Таким чином сьогодні в Україні з'явилась нарешті реальна можливість формування національної мовної політики в напрямку розвитку української мови як консолідуючого засобу для суспільства в цілому, розвитку української національної ідеї та зміцнення Української держави.